



สิทธิการรับมรดกของคู่สมรส

ช.ชยรินทร์ เพ็ชฌัญไชย*^{*}

บทคัดย่อ

สิทธิการรับมรดกของคู่สมรสในนี้จะกล่าวถึงสิทธิในการรับมรดกของคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายและคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายที่ยังมีชีวิตอยู่ ว่ามีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้ในฐานะใด ถ้าเป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกได้ในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙ หากเป็นคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย แต่สามารถขอแบ่งทรัพย์สินที่หาได้ร่วมกันในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันคนละครึ่ง นอกจากนี้แล้วคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายและคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายอาจเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรมได้ เมื่อคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้แสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนไว้แล้ว กรณีก็จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๖

คำสำคัญ : คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย, คู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมาย, พินัยกรรม, ทายาทโดยธรรม, สิ้นส่วนตัว, สิ้นสมรส

Abstract

The core theme of this article is dealt with determining how and whether the rights to the succession of living legal and illegal spouses can be functioned under the Thai Civil and Commercial Code. From the discussion, it becomes clear that Section 1629 under the Code endorses the legal spouses to be as statutory heir and those are entitled to inherit; in contrast, the illegal spouses are not provided such legal status but the illegal spouses can have the right to claim all equal share of their properties earned during they

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

are alive and live together as the de facto spouses. Although the illegal spouses are not the statutory heir, both living legal and illegal spouses are, under Section 1646 under the Code, recognized as lawful heir by will of de cejus.*

Keywords : lawful spouses, unlawful spouses, will, statutory Heirs, personal property, marriage property

บทนำ

เมื่อคู่สมรสถึงแก่ความตาย คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีสิทธิในมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายเพียงใด มีข้อพิจารณาดังนี้

ประการแรก ต้องพิจารณาก่อนว่าคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีฐานะทางกฎหมายอย่างไร หากมีการจดทะเบียนก็มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้ แต่ถ้าไม่ได้จดทะเบียนสมรสถือว่าเป็นคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้

ประการที่สอง พิจารณาต่อว่าคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายมีการแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเพื่อให้เรื่องทรัพย์สินไว้อย่างไรหรือไม่ หากว่ามีการทำพินัยกรรมไว้อาจทำให้การมีสิทธิหรือไม่มีสิทธิในการรับมรดกดังที่กล่าวมาในประการแรกเปลี่ยนแปลงไปได้ เมื่อปรากฏว่าคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้แสดงเจตนาโดยพินัยกรรม

กำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นมรดกมิให้คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายได้รับมรดกของตนในฐานะทายาทโดยธรรม หรือจะยกทรัพย์สินอันเป็นมรดกให้แก่คู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แม้ไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมก็ได้ ถ้าเป็นดังนี้ คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายล้นสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมโดยถูกตัดมิให้รับมรดก ส่วนคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายกลับมีฐานะเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรม ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๕๔/๒๕๓๓ แม้ผู้ร้องเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายและเป็นผู้ไม่ต้องห้ามกฎหมาย แต่เมื่อผู้ตายได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกทั้งหมดให้ผู้คัดค้านแล้ว ถือได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกตามป.พ.พ.มาตรา ๑๖๐๔ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย

ประการที่สาม หากไม่มีการทำพินัยกรรมไว้ หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ หรือมีทรัพย์สินนอกพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่ง

* de cejus is a latin term which means "from whom" This term used to designate the person by, through, from, or under whom another claims. (See Black's Law Dictionary Free Online, Legal Dictionary 2nd Ed.)

และพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๐^๓ ให้ปันทรัพย์มรดกแก่ทายาทโดยธรรมซึ่งได้แก่ คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายและญาติ ๖ ลำดับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙^๔ โดยคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิรับมรดกภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๓๕^๕

ส่วนคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่มีสิทธิได้รับมรดกเพราะมิได้มีฐานะเป็นทายาทโดย

ธรรม แต่ทั้งนี้ก็ได้ไม่ได้เสียสิทธิไปเสียทีเดียวยังสามารถเรียกร้องทรัพย์สินของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายให้แบ่งแก่ตนได้ หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันในขณะที่ชีวิตอยู่ถือว่าทรัพย์สินดังกล่าวทั้งคู่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๕๖^๖ และมาตรา ๑๓๖๔^๗ ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

^๓ มาตรา ๑๖๒๐ ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ให้ปันส่วนที่มีจำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับได้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย

^๔ มาตรา ๑๖๒๙ ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ วรรค ๒ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ผู้สืบสันดาน
- (๒) บิดามารดา
- (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (๖) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา ๑๖๓๕

^๕ มาตรา ๑๖๓๕ ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปดังต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(๒) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๓) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) แต่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

(๓) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๔) หรือ (๖) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๕) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้มรดกสองส่วนในสาม

(๔) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

^๖ มาตรา ๑๓๕๖ ถ้าทรัพย์สินเป็นของบุคคลหลายคนรวมกัน ท่านให้ใช้บทบัญญัติในหมวดนี้บังคับ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

^๗ มาตรา ๑๓๖๔ การแบ่งทรัพย์สินพึงกระทำโดยแบ่งทรัพย์สินนั้นเองระหว่างเจ้าของรวม หรือโดยขายทรัพย์สินแล้วเอาเงินที่ขายได้แบ่งกัน

ถ้าเจ้าของรวมไม่ตกลงกันว่าแบ่งทรัพย์สินอย่างไรไซ้ เมื่อเจ้าของรวมคนหนึ่งคนใดขอ ศาลอาจสั่งให้เอาทรัพย์สินนั้น ออกแบ่ง ถ้าส่วนที่แบ่งให้ไม่เท่ากันไซ้ จะสั่งให้ทดแทนกันเป็นเงินก็ได้ ถ้าการแบ่งเช่นว่านี้ไม่อาจทำได้หรือจะเสียหายมากนักก็ ศาลจะสั่งให้ขายโดยประมูลราคากันระหว่างเจ้าของรวมหรือขายทอดตลาดก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๑๐ ชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส หากมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน แต่อาจขอให้แบ่งทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นเจ้าของร่วมได้ตาม มาตรา ๑๓๕๖ และมาตรา ๑๓๖๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๐/๒๕๔๓ ฉ. อยู่กินกันฉันสามีภริยากับ ช. โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสและได้ร่วมกันทำมาหากินโดยการปล่อยเงินกู้ ชื่อชายที่ดินและเป็นนายหน้าขายที่ดิน เงินในบัญชีเงินฝากประจำเป็นทรัพย์สินที่ ช. และ ฉ. ทำมาหากินได้ร่วมกันในระหว่างอยู่กินฉันสามีภริยา ช. และ ฉ. จึงต่างมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในเงินดังกล่าวและต้องแบ่งให้คนละเท่า ๆ กัน โดยเป็นทรัพย์สินมรดกของ ช. กึ่งหนึ่ง และเป็นทรัพย์สินมรดกของ ฉ. กึ่งหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๒๗/๒๕๓๕ ที่ดินแปลงที่ น. ได้มาระหว่างอยู่กินเป็นสามีภริยากับ ส. ก่อนจดทะเบียนสมรสกันย่อมมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันคนละส่วน เมื่อ น.ตายก่อน ส. ส่วนที่เป็นของ น. จึงเป็นมรดกตกได้แก่จำเลยที่ ๑ บิดาของ น. ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรม และ ส.คนละกึ่งหนึ่งตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๓๕ (๒) ส. จึงมีส่วนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงดังกล่าว ๓ ใน ๔ ส่วน

ประการที่สี่ พิจารณาวามีเจ้าหนี้กองมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายหรือไม่ เพราะ

หากมีเจ้าหนี้กองมรดก ๆ มีสิทธิบังคับชำระหนี้เต็มจำนวนจากกองมรดกได้ในกรณีที่ยังไม่ได้แบ่งมรดก แต่หากแบ่งมรดกแล้ว เจ้าหนี้กองมรดกอาจเรียกให้ทายาทคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้เพียงไม่เกินทรัพย์สินมรดกที่ทายาทคนนั้นได้รับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๓๘^๗ ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๑๓/๒๕๒๕ ทรัพย์สินมรดกยังมีได้แบ่งปันระหว่างทายาท เจ้าหนี้กองมรดกอาจบังคับชำระหนี้เต็มจำนวนจากกองมรดกได้ เมื่อจำเลยชำระหนี้ที่กองมรดกจะต้องชำระไป ก็ต้องหักจากกองมรดกใช้ให้จำเลยก่อน ส่วนที่เหลือจึงจะแบ่งให้ทายาทได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๓๑ เจ้าหนี้ฟ้องเรียกหนี้จากทายาทให้ชำระหนี้ ทายาทต่อสู้เป็น ๓ ประการคือ เป็นทายาทแต่ไม่ได้รับมรดก และถึงอย่างไรก็ตามเจ้ามรดกไม่มีมรดกเลย หรือถ้าเจ้ามรดกจะมีมรดก ก็ไม่เคยครอบครองทรัพย์สินมรดก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่เป็นประเด็น เพราะเมื่อเป็นทายาทแล้วก็ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ แต่จะรับผิดชอบอย่างไรมีมาตรา ๑๖๐๑ บัญญัติ ไว้แล้วว่าไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน เพราะฉะนั้นในกรณีที่เจ้าหนี้กองมรดกฟ้องให้ทายาทชำระหนี้ของกองมรดก ทายาทคงสู้ได้ข้อเดียวเท่านั้นว่าตนไม่ได้เป็นทายาท

^๗ มาตรา ๑๓๓๔ ก่อนแบ่งมรดก เจ้าหนี้กองมรดกจะบังคับชำระหนี้เต็มจำนวนจากกองมรดกก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ทายาทคนหนึ่ง ๆ อาจเรียกให้ชำระหนี้จากทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก หรือให้เอาเป็นประกันก็ได้จนถึงเวลาแบ่งมรดก

เมื่อแบ่งมรดกแล้ว เจ้าหนี้อาจเรียกให้ทายาทคนใดคนหนึ่งชำระหนี้ได้เพียงไม่เกินทรัพย์สินมรดกที่ทายาทคนนั้นได้รับไป ในกรณีเช่นนี้ ทายาทคนใดซึ่งได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้กองมรดกเกินกว่าส่วนที่ตนจะต้องเฉลี่ยใช้หนี้ ทายาทคนนั้นมียกเลิกหนี้จากทายาทคนอื่นได้

ประการที่ห้า พิจารณาว่าคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียสิทธิมิให้รับมรดกหรือไม่ ได้แก่ โดยถูกจำกัดมิให้รับมรดก โดยถูกตัดมิให้รับมรดก โดยสละมรดก หรือโดยไม่ได้ถือเอาทรัพย์สินมรดกหรือฟ้องเรียกมรดกเสียภายในกำหนดอายุความ หากเข้ากรณีหนึ่งกรณีใดคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย คู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็จะเสียสิทธิในการรับมรดกได้ ทั้งในฐานะของทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๖๔/๒๕๓๒ จำเลยเป็นภริยา อ. ไม่มีบุตรด้วยกัน เมื่อ อ.ตาย ศาลมีคำสั่งตั้งจำเลยเป็นผู้จัดการมรดกของ อ. จำเลยจึงได้จดทะเบียนโอนที่ดินมรดกของ อ. มาเป็นของจำเลยในฐานะผู้จัดการมรดก ต่อมาจำเลยไปขอรับมรดกของ อ. ในฐานะทายาท โดยให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงานที่ดินและรับรองบัญชีเครือญาติว่าจำเลยเป็นทายาทของ อ. ทายาทนอกจากนี้ไม่มี ทั้งที่จำเลยก็ทราบดีว่า อ. มีโอรสเป็นบุตรบุญธรรมเป็นทายาทอีกคนหนึ่ง เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนโอนที่ดินมรดกของ อ. ให้แก่

จำเลยผู้เดียว ส่วนทรัพย์สินมรดกอื่น ๆ จำเลยก็ปฏิเสธมาโดยตลอดว่าไม่ใช่ของ อ. ถือได้ว่าจำเลยได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ด้วยฉ้อฉล หรือรู้ว่าจะจนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น จึงต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดก

ทรัพย์สินอันเป็นมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย

เมื่อคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย ประกอบด้วย สิ้นส่วนตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๑^๔ และสินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๔^๕

สิ้นส่วนตัวนั้นตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาททั้งหมด ส่วนสินสมรสจะต้องนำมาแบ่งส่วนเท่า ๆ กันกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ เฉพาะสินสมรสของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายเท่านั้นเป็นมรดก ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานำบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วย การหย่าโดยความยินยอมทั้งสองฝ่ายมาใช้บังคับ และอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายลักษณะ

^๔ มาตรา ๑๔๗๑ สิ้นส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สิน

(๑) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส

(๒) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(๓) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสนหา

(๔) ที่เป็นของหมั้น

^๕ มาตรา ๑๔๗๔ สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน

(๑) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส

(๒) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส

(๓) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว

ถ้ากรณีนี้ที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ใช่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส

ครอบครัวยุเกี่ยวกับการหย่าตาม ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๕^{๙๐} อันมีบทบัญญัติ
เพิ่มเติมให้บริบูรณ์ในมาตรา ๑๖๓๗^{๙๑} และมาตรา
๑๖๓๘^{๙๒} และโดยเฉพาะต้องอยู่ในบังคับแห่งมาตรา
๑๕๓๓^{๙๓} และมาตรา ๑๕๓๔^{๙๔} โดยพิจารณาว่า
ทรัพย์สินส่วนใดเป็นสินส่วนตัวและส่วนใดเป็นสิน
สมรส จัดให้มีการแบ่งสินสมรสแก่ชายและหญิง
เท่า ๆ กัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๑๕๓๓ หลังแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับ
คู่สมรสแล้ว ทรัพย์สินของผู้ตายจึงตกเป็นมรดก
ที่จะแบ่งปันให้แก่ทายาทต่อไป ซึ่งทรัพย์สินของ
ผู้ตายที่เป็นมรดกนี้ ได้แก่ สินส่วนตัวทั้งหมด และ

สินสมรสเฉพาะส่วนของผู้ตาย เช่น นายหนึ่งและ
นางสองเป็นคู่สมรส ต่อมานายหนึ่งตายโดยมีสิน
ส่วนตัว ๕๐๐,๐๐๐ บาท และสินสมรส ๑,๐๐๐,๐๐ บาท
ดังนี้ต้องแบ่งสินสมรสให้แก่ภรรยาหนึ่งและนางสอง
คนละครึ่งตามมาตรา ๑๕๓๓ คือ คนละ ๕๐๐,๐๐๐ บาท
สรุป นายหนึ่งมีมรดกทั้งสิ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท จาก
สินส่วนตัวและสินสมรสในส่วนของนายหนึ่ง เป็นต้น
ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๓๐/๒๕๔๒
เมื่อไม่ได้ความชัดว่า ส. ได้ที่ดินพิพาทมาก่อนสมรส
หรือได้มาในระหว่างสมรสกับ ล. จึงต้องด้วยข้อ
สันนิษฐานของกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า

^{๙๐} มาตรา ๑๖๒๕ ถ้าผู้ตายเป็นผู้สมรสแล้ว การคิดส่วนแบ่งและการปันทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นให้เป็นไป
ดังนี้

(๑) ในเรื่องส่วนแบ่งในทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาให้อยู่ในบังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการหย่าโดย
ยินยอมทั้งสองฝ่าย อันมีบทบัญญัติเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ในมาตรา ๑๖๓๗ และ ๑๖๓๘ และโดยเฉพาะต้องอยู่ในบังคับแห่งมาตรา
๑๕๑๓ ถึง ๑๕๑๗ แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่การคิดส่วนแบ่งนั้นมีผลตั้งแต่วันที่การสมรสได้สิ้นไปด้วยเหตุความตายนั้น

(๒) ในเรื่องส่วนแบ่งในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ให้อยู่ในบังคับของบทบัญญัติแห่งบรรพนี้ นอกจากมาตรา ๑๖๓๗ และ
๑๖๓๘

^{๙๑} มาตรา ๑๖๓๗ ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต คู่สมรสฝ่ายนั้นมีสิทธิรับจำนวนเงินทั้งหมด
ที่ได้ตกลงไว้กับผู้รับประกันภัย แต่จำต้องเอาจำนวนเบี้ยประกันภัย เพียงเท่าที่พิสูจน์ได้ว่าสูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ตายจะพึงส่งใช้เป็น
เบี้ยประกันภัยได้ ตามรายได้หรือฐานของตนโดยปกติไปชดใช้สินเดิมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรสแล้วแต่กรณี

ถึงอย่างไรก็ดี จำนวนเงินเบี้ยประกันภัยซึ่งจะพึงส่งคืนตามบทบัญญัติข้างต้นนั้นรวมทั้งสิ้นต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้รับ
ประกันภัยได้ชำระให้

^{๙๒} มาตรา ๑๖๓๘ เมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ลงทุนออกเงินในการทำสัญญา และตามสัญญานั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับเงินปีในขณะที่
ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกัน และเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตาย ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องได้รับเงินปีต่อไปตลอดอายุ ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ จำต้อง
ชดใช้สินเดิมของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสินสมรสแล้วแต่กรณี สุดแต่ว่าได้เอาเงินสินเดิม หรือสินสมรสไปใช้ในการลงทุนนั้น เงินที่จะต้อง
ชดใช้สินเดิมหรือสินสมรสตั้งแต่วัน ให้ชดใช้เท่าจำนวนเงินซึ่งผู้จ่ายเงินรายปีจะเรียกให้ใช้เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อผู้จ่ายจะได้จ่ายเงิน
รายปีให้แก่คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ต่อไป

^{๙๓} มาตรา ๑๕๓๓ เมื่อหย่ากันให้แบ่งสินสมรสให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน

^{๙๔} มาตรา ๑๕๓๔ สินสมรสที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจำหนายไปเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียวก็ดี จำหนายไปโดยเจตนาทำให้คู่สมรสอีก
ฝ่ายหนึ่งเสียหายก็ดี จำหนายไปโดยมิได้รับความยินยอมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่กฎหมายบังคับว่าการจำหนายนั้นจะต้อง
ได้รับความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็ดี จงใจทำลายให้สูญหายไปก็ดี ให้ถือเสมือนว่าทรัพย์สินนั้นยังคงมีอยู่เพื่อจัดแบ่งสินสมรส
ตามมาตรา ๑๕๓๓ และถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับส่วนแบ่งสินสมรสไม่ครบตามจำนวนที่ควรจะได้ ให้คู่สมรสฝ่ายที่ได้จำหนายหรือ
จงใจทำลายสินสมรสนั้นชดใช้จากสินสมรสส่วนของตนหรือสินส่วนตัว

เป็นสินสมรสตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๗๔ วรรคท้าย เมื่อ ส. ตายที่ดินพิพาทซึ่งเป็นสินสมรสย่อมตกเป็นของ ล. กิ่งหนึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๕ (๑) ประกอบมาตรา ๑๕๓๓ อีกกิ่งหนึ่งเป็นมรดกตกแก่ ล. กับโจทก์ คนละส่วนเท่า ๆ กันตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑) ประกอบด้วยมาตรา ๑๖๓๕ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๑๔/๒๕๔๒ ป.พ.พ.มาตรา ๑๖๒๕ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างผู้ตายกับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อแยกเป็นมรดกของผู้ตายกับทรัพย์สินของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ แล้วนำมรดกของผู้ตายมาแบ่งปันให้แก่ทายาทเท่านั้น หาใช่เป็นการกำหนดให้ต้องนำมรดกของผู้ตายมาชดใช้สินสมรสของคู่สมรสของผู้ตาย โจทก์จึงไม่มีสิทธิใด ๆ ในเงินกองทุนเลี้ยงชีพ

ส่วนกรณีที่เป็นคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย ไม่มีสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินอันเป็นมรดกของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย แต่มีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายได้ หากว่ามีข้อเท็จจริงว่าทำมาหาได้ร่วมกันในขณะมีชีวิตอยู่โดยถือว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้นร่วมกันแบ่งคนละครึ่งเท่า ๆ กัน ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๓/๒๕๔๘ หญิงชายแต่งงานอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ซึ่งถือว่าไม่เป็นสามีภริยากันตามกฎหมายนั้น ตามปกติย่อมแสดงว่าถือเจตนาที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น

ได้มาโดยทุนทรัพย์ หรือแรงงานของฝ่ายใด โดยถือว่าต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของคนละครึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๑๐ ผู้ตายมีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อน ต่อมาภริยาได้แยกร้างไปอยู่ต่างหากโดยมิได้หย่าขาดจากกัน โจทก์กับผู้ตายจึงมาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โจทก์กับผู้ตายได้ช่วยกันทำมาหากิน โดยภริยาเก่ามิได้มาร่วมปะปนด้วย โจทก์ได้นำทรัพย์สินของโจทก์มาให้ผู้ตายหาดอกผลและได้ทำการค้าขายช่วยผู้ตายเก็บค่าเช่า ดังนี้ ถือได้ว่าผู้ตายและโจทก์ทำมาหาได้ร่วมกัน จึงเป็นเจ้าของรวมและมีส่วนเท่ากัน เมื่อผู้ตายตายภริยาเก่าจึงไม่มีสิทธิในทรัพย์สินส่วนที่เป็นของภริยาใหม่แต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๖/๒๕๔๖ ก่อนที่โจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลยนั้น ต่างฝ่ายต่างมีคู่สมรสซึ่งจดทะเบียนสมรสโดยชอบอยู่แล้ว การสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงเป็นโมฆะ จำเลยประกอบกิจการค้ายาสมุนไพรก่อนจดทะเบียนสมรสกับโจทก์ ซึ่งในการประกอบธุรกิจดังกล่าว โจทก์ไม่มีข้อตกลงใด ๆ กับจำเลยในเรื่องการแบ่งปันผลกำไร ไม่มีการตกลงแบ่งแยกหน้าที่ในการดำเนินธุรกิจ ทั้งตัวโจทก์และบุคคลในครอบครัวของโจทก์ไม่มีเจตนาประกอบกิจการค้ายาสมุนไพรกับจำเลยแต่อย่างใด ดังนั้น เมื่อทรัพย์สินต่าง ๆ ที่โจทก์มาขอแบ่งโจทก์อ้างว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการประกอบกิจการค้ายาสมุนไพร แต่โจทก์นำสืบไม่ได้ว่ามีส่วนร่วมในการทำมาหากินได้ดังกล่าวเช่นนี้ โจทก์จึงย่อมไม่มีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินเหล่านั้นจากจำเลยได้

บทสรุป

สิทธิในการรับมรดกของคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายและคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายที่ยังมีชีวิตอยู่ กรณีที่เป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกได้ในฐานะของทายาทโดยธรรมและในฐานะของผู้รับพินัยกรรม ส่วนคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกได้ในฐานะ

ของผู้รับพินัยกรรมเท่านั้นและหากไม่มีพินัยกรรมอาจมีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินอันเป็นมรดกของคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายได้ ในกรณีที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ถือว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ส่วนทรัพย์มรดก ได้แก่ สินส่วนตัวทั้งหมดของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย และสินสมรสเฉพาะในส่วน of คู่สมรสที่ถึงแก่ความตาย



บรรณานุกรม

- กิริติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๔)
- เฉลิมชัย เกษมสันต์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย มรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง ประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๕๓)
- ไชยยศ เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายชาวบ้าน เล่ม ๒ มรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๕)
- โชค จารจินดา, คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์ การพิมพ์, ๒๕๓๐)
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๓ : ครอบครัว-มรดก หน่วยที่ ๑๔ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔)
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย มรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘)
- ประกาศน์ อวยชัย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก พร้อมด้วยย่อข้อกฎหมายจากคำพิพากษาศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๘ (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๙)
- ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, ๒๕๕๔)

พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๓ : ครอบครัว-มรดก หน่วยที่ ๘ - ๙ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔)

พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๓)

พินิจ ณ นคร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๕)

พิพัฒน์ จักรางกูร, คำพิพากษาศาลฎีกา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญสนิทวงศ์, ๒๕๒๔)

เพริบ หุตางกูร, คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑)

ไพโรจน์ กัมพลสิริ, กฎหมายลักษณะมรดก รวมหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกา ของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศรัทีย (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๓๙)

รัชฎา เอกบุตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วย ครอบครัว : บิดามารดากับบุตร (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒)

สเปซ สุธาธรรม, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๓ : ครอบครัว-มรดก หน่วยที่ ๑๓ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔)

สหัส สิงหวิริยะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ว่าด้วย มรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๕)

เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวมรดก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๔)

เสริม วินิจฉัยกุล, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖)

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๕๖)

Andrew Borkowski, *Textbook on Succession*. 2th Edition (Great Britain : Oxford University Press, 2002)

Kerridge, Roger, *The Law of Succession*. 12th Edition (London : Sweet & Maxwell, 2009)

Parry, Sir D.H., *The Law of Succession*. 6th Edition (London : Sweet & Maxwell, 1972)